

Základní informace o vzdělávacím systému ve Slovinsku

Slovinská republika je právním státem s parlamentní demokracií. Je sociálním státem. Úředním jazykem je slovinština. Ve dvojjazyčných oblastech s italskou a maďarskou etnickou menšinou jsou úředními jazyky také italština a maďarština. Stát a církve fungují odděleně.

Slovinská ústava garantuje bezplatné vzdělávání všem občanům Slovinska. Základní vzdělání je povinné a je hrazeno z rozpočtových zdrojů. Je povinností státu umožnit svým občanům získat přiměřené vzdělání. Státní univerzity a vyšší odborné školy jsou autonomní. Příslušníci etnických minorit mají právo na výuku ve svém mateřském jazyce. Podobně Romům jsou přiznány speciální vzdělávací nároky.

Za Slovinsko bylo podepsáno více než 30 bilaterálních smluv o spolupráci v oblasti vzdělávání, kultury a vědy, více než dvacet programů a některé mezinárodní protokoly. Od roku 1992 se Slovinsko aktivně účastní ve všech vzdělávacích projektech organizovaných Radou Evropy a je také zapojeno v práci UNESCO. Od roku 1999 je součástí programů Evropské unie Socrates, Leonardo a Youth. Počínaje rokem 2002 spolupracuje Ministerstvo školství a sportu také s OECD. V posledních letech bylo na vzdělávání poskytnuto ročně průměrně 6 % HDP. V roce 2002 mělo nejméně 67 % populace vyšší střední vzdělání.

Dosažené vzdělání v populaci 15 a více v době sběru dat (v procentech):

	1971	1981	1991	2002
Základní vzdělání nebo neformální vzdělání	71.6	59.5	47.9	32.9
(Vyšší) střední vzdělání nebo vyšší	28.4	40.1	52.0	67.1

Úroveň dosaženého vzdělání mládeže (Procento populace mezi 20 a 24, která ukončila alespoň vyšší střední vzdělání) – Výzkum pracovních sil (Labour Force Survey)

1996	2000	2001	2002	2003	2004
84.4	87.0	85.9	90.0	90.7	89.7

Aktivní populace podle dosaženého vzdělání (v procentech):

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Základní vzdělání nebo neformální vzdělání	24.4	20.8	21.0	21.1	17.6	17.5
(Vyšší) střední vzdělání nebo vyšší	75.6	79.2	79.0	78.9	82.4	82.5

Míra nezaměstnanosti (Výzkum pracovních sil - Labour Force Survey – situace v polovině roku):

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Míra nezaměstnanosti	7.4	7.2	5.9	5.9	6.6	6.1	5.8

Demografické změny se odrazily v pozdějším poklesu počtu porodů. V roce 1991 bylo porodů 22 000, což bylo o více než 25 % nižší číslo, než jako bylo zjištěno před deseti lety, kdy to bylo 30 000. V současné době se každým rokem narodí pouhých 17 000 dětí. Například v roce 1997 byl již přirozený přírůstek populace negativní.

Přirozený přírůstek populace:

	1980	1985	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Počet živě narozených	29,902	25,933	22,368	18,980	18,180	17,477	17,501	17,321	17,961
Přirozený přírůstek populace na 1000 obyvatel	5.8	3.1	1.9	0.0	-0.2	-0.5	-0.6	-1.1	-0.3

Podíl veřejných výdajů na formální vzdělávání v HDP podle stupně vzdělávání (%)

	2001	2002	2003*
Celkem	6.13	6.02	6.09
Předškolní vzdělávání	0.59	0.59	0.56
Základní vzdělávání	2.51	2.62	2.69
(Vyšší) střední vzdělávání	1.69	1.48	1.48
Terciární vzdělávání	1.33	1.33	1.36
Nerozděleno podle stupně	0.01	0.00	0.00

* Odhad

Pro další informace ke strukturálním indikátorům Slovinska, EU-15, EU-12, 2000-2003, si prohlédněte <http://www.stat.si/doc/kazalniki-210104.doc>

V kontrastu k výše naznačenému trendu bylo procento populace, která se zapojila do vzdělávání, rostoucí, zatímco počty žáků v základních školách a počty dětí v institucích předškolního vzdělávání se v důsledku klesajících měr porodnosti snižovaly.

Děti, žáci a studenti, kteří nastoupili do vzdělávacích programů

	1980/81	1985/86	1990/91	1995/96	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04
Předškolní vzdělávání	71,784	75,669	73,631	66,553	63,328	61,803	58,968	54,515
Základní vzdělávání	217,806	225,789	225,640	193,914	180,874	177,755	175,743	177,535*
Vyšší střední vzdělávání	90,874	80,451	92,060	102,079	104,840	103,528	103,538	103,203
Vyšší odborné vzdělávání	-	-	-	-	4,760	6,170	8,796	11,099
Vyšší vzdělávání**	27,707	29,601	33,565	45,951	68,427	72,320	72,344	70,774

Data pro předškolní vzdělávání, vyšší odborné vzdělávání a vyšší vzdělávání udávají počty na začátku školního roku. Data pro základní vzdělávání a (vyšší) střední vzdělávání se týkají konce školního roku.

* Na začátku školního roku

** Kromě uchazečů o absolutorium, kteří měli stále status studenta (*absolventi*)

Cíle a principy vzdělávacího systému

Znalosti jsou ústředním bodem rozvoje. To je také důvodem, proč Slovinsko mohutně podporuje myšlenku vytvoření společnosti znalostí. Je velmi důležité zaměřit se na tyto aspekty vzdělávání, které jsou nejlepší odpovědí na skutečné požadavky společnosti a trhu, a které v budoucnu maximálně efektivně přispějí k modernizaci samotného vzdělávacího systému.

Proces rozvoje vzdělávacího systému byl založen mj. Na těchto požadavcích:

- princip rovných příležitostí by měl být porovnán a s požadavky na kvalitu;
- konkrétní sociální podmínky a tendence rozvoje vztahované k požadavkům na vysokou kvalitu a nerepresivní školy (to znamená školy, které vzdělávají k otevřenému myšlení a kritickému usuzování, a které nabízejí podporu pro vyrovnávání se s různými ideologickými tlaky);
- požadavky na dosahování mezinárodně srovnatelných výsledků a cílů, jakých dosahují žáci v rozvinutých zemích;
- respekt k pluralitě kultur.

Reforma slovinského vzdělávacího systému a vzdělávacího obsahu byla založena na těchto principech:

- rovné příležitosti,
- možnost volby,
- podpora kvality vzdělávání,
- zvýšení autonomie učitelů a škol a zvýšení jejich profesionální odpovědnosti,
- pluralita kultur a znalostí,
- celoživotní učení.

Slovinská republika se aktivně podílí na mezinárodních aktivitách, jejichž cílem je zvýšení kvalit a efektivity, otevřenosti a spolupráce v oblasti vzdělávání a ve zkoumání důležitosti celoživotního učení. Hlavním cílem je ovšem to, aby vyššího stupně vzdělání dosahovalo co možná nejvyšší procento populace.

Klíčovými výzvami pro oblast vzdělávání, jak je definuje Rozvojová strategie Slovinska, jsou:

- zvýšení procenta populace dokončující čtyřleté středoškolské vzdělávací programy;
- zvýšení procenta mladých lidí, kteří se chtějí zapojit do odborných vzdělávacích programů;
- zvýšení procenta populace dokončující vzdělání na terciární úrovni;
- zvýšení funkční gramotnosti populace (zejména ve věkové skupině dospělých);
- podpora spolupráce mezi oblastí vyššího vzdělávání a zaměstnavateli při tvorbě studijních programů;
- snížení počtu předčasných ukončení středního vzdělávání;
- zvýšení nábory do programů vzdělávání dospělých.

Vzdělávací systém Slovinska tvoří:

- předškolní vzdělávání,
- základní vzdělávání (jednotná struktura základního a nižšího středního vzdělávání),
- (vyšší) střední vzdělávání:
 - odborné a technické vzdělávání,
 - střední všeobecné vzdělávání,

- vyšší odborné vzdělávání,
- vyšší vzdělávání.

Specifické součásti systému:

- vzdělávání dospělých,
- hudební a taneční vzdělávání,
- speciální vzdělávání,
- modifikované vzdělávací programy a programy v etnicky a jazykově smíšených oblastech.

Předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání, které je nabízeno institucemi předškolního vzdělávání, není povinné. Je určeno dětem věku od jednoho roku do šesti let. Kurikulum je rozděleno na dva cykly – od jednoho roku do tří let a od tří do šesti let. Nové kurikulum předškolního vzdělávání podporuje různé typy programů jako: denní, půldenní a krátký program. Je zde také možnost hlídání dětí, možnost předškolního vzdělávání doma, anebo příležitostná domácí péče o děti. Kurikulum pro instituce předškolního vzdělávání definuje šest oblastí aktivit: pohyb, jazyk, umění, příroda, společnost a matematika. Soubory cílů jednotlivých oblastí aktivit poskytují učitelům rámec pro výběr obsahů a aktivit.

Základní vzdělávání

Doba základního vzdělávání byla rozšířena z osmi na devět let. K rozšíření docházelo postupně. Implementace devítiletého základního vzdělávání začala ve školním roce 1999/2000. Děti, které dosáhnou šesti let věku v určitém kalendářním roce, nastupují toho roku do prvního ročníku.

Devítileté základní vzdělávání je rozděleno do tříletých vzdělávacích cyklů. Základní školy zajišťují výuku podle povinného, ale i podle rozšířeného kurikula. Výuku podle povinného kurikula musí zajistit všechny školy a tato výuka je povinná pro všechny žáky. Sestává z povinných předmětů, volitelných předmětů, domácího samostudia a dnů aktivit (aktivity z oblasti kultury, vědy, sportu, technické aktivity). Podle nepovinného kurikula musí základní školy učit, respektive výuku nabízet, ale záleží na žácích, zda se rozhodnou se této výuky účastnit nebo nikoliv. Zahrnuje asistenci při vzdělávání u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, hodiny doučování, dodatečné hodiny, mimoškolní péči a další formy péče pro žáky, zájmové aktivity a hodiny mimo školu.

Úspěšné dosažení základního vzdělání umožňuje žákům pokračovat podle své volby ve vzdělávání na střední škole. Žáci, kteří splní právoplatné požadavky základního vzdělávání a ukončí úspěšně alespoň sedm tříd devítileté základní školy, mohou ve své vzdělávání pokračovat formou krátkodobého odborného vzdělávacího programu. Úspěch v takovém programu otevírá dveře k náročnějším programům středních škol.

(Vyšší) střední vzdělávání

Střední vzdělávání následuje po povinném všeobecném základním vzdělávání. Mezi střední školy patří střední odborné a technické školy, které připravují své žáky především pro povolání a všeobecné střední školy (gymnázia) připravují žáky zejména pro další studium. Programy v oblasti středního vzdělávání varíují v obsahu, délce trvání a v cílech.

a. Všeobecné střední vzdělávání

Všeobecná střední škola, která připravuje žáky pro další studium, se ve Slovinsku nazývá gymnázium. Gymnaziální programy jsou rozděleny do dvou skupin: všeobecně a profesionálně orientované (technická gymnázia). Doba studia na gymnáziích je čtyři roky a končí externí zkouškou, která se nazývá „zkouška matura“. Ti žáci gymnázia, kteří z různých důvodů nechtějí ve svém vzdělávání pokračovat, mají možnost vstoupit na trh práce po absolvování odborného kurzu a po získání kvalifikace pro vybrané povolání.

Cílem odborných kurzů je zajistit překlenutí rozdílu mezi všeobecným a odborným vzděláním a umožnit tak absolventům všeobecných, klasických a technických gymnázií získat vstupní odborné kvalifikace na úrovni korespondující se středními odbornými a technickými školami. Vzdělávací cíle jsou stejné jako pro odborné a technické vzdělávání. Kurz směřuje k odborným kvalifikacím potřebným pro vstup na trh práce nebo pro další studium na vyšších odborných a profesionálních školách.

b. Střední odborné a technické vzdělávání

Plánování, programování a opatření odborného vzdělávání závisí na společné odpovědnosti sociálních partnerů (zaměstnavatelů a odborových organizací) a státu. Definici společných záměrů a cílů středního odborného a technického vzdělávání obsahuje společný kurikulární dokument. Tento dokument představuje cíle, jichž by mělo být dosaženo v interdisciplinárních oblastech a v zájmových aktivitách.

Krátkodobé vzdělávací programy by měly trvat jeden a půl roku pro studenty a učně, kteří ukončili své základní vzdělání a dva a půl roku pro ty, kteří základní vzdělání nedokončili. Kurzy jsou zakončeny závěrečnou zkouškou. Certifikát o závěrečné zkoušce umožňuje studentům vstoupit na trh práce, anebo nastoupit do prvního ročníku jakékoliv jiné (vyšší) střední odborné školy.

Žáci, kteří úspěšně dokončili základní vzdělání mnoho nastoupit do tříletých středoškolských odborných programů. Programy odborného vzdělávání jsou poskytovány ve dvou formách/liniích, systém učňovský a/nebo systém školský (více výukově) založený.

Ústřední kurikulum je společné všem programům a obsahuje minimální rozsah teoretických a praktických znalostí a dovedností specifikovaných podle standardů povolání a požadavků na určitou odbornou kvalifikaci, bez ohledu na typ zaměření vzdělávání.

Praktický výcvik v rámci tohoto duálního systému nabízejí zaměstnavatelé. Programy také specifikují část praktického výcviku, kterou mohou zajistit školy a/nebo mezipodniková centra formou praktické výuky.

Certifikát o závěrečné zkoušce opravňuje studenty ke vstupu na trh práce, anebo pro pokračování ve vzdělávání, a sice ve dvouletých odborně-technických programech, což vede k získání kvalifikace na úrovni technické střední školy. Odborně-technické programy jsou koncipovány jako navýšení odborného vzdělání. Cíle odborně-technických programů jsou stejné jako cíle programů technického vzdělávání a vedou k získání kvalifikace na úrovni technické střední školy. Kvalifikace se nazývá také technickou kvalifikací, a to podle specifické oblasti.

Na druhé straně, absolventi, kteří najdou zaměstnání ihned po dokončení odborného tříletého programu, mohou znovu vstoupit do vzdělávání po nejméně třech letech zaměstnání, aby získali kvalifikaci na úrovni technické střední školy prostřednictvím složení zkoušek. Složením zkoušek na mistra řemesla, dílovedoucího nebo vedoucího obchodu prokazují vyšší úroveň kompetentnosti ve svém povolání. Když dodatečně složí

zkoušky ze všeobecných předmětů vyžadovaných maturitní zkouškou, mohou ve vzdělávání pokračovat na vyšší odborné škole.

Technické vzdělávání je uzpůsobeno především přípravě na odborné a profesní vyšší odborné školy, ačkoli také samo směřuje k zaměstnáním se širokým profilem. Technické středoškolské programy trvají čtyři roky, které končí maturitní zkouškou.

Vyšší odborné vzdělávání

První vyšší odborné školy začaly vyučovat ve školním roce 1996/97. Jejich programy jsou výrazně prakticky orientovány a těsně souvisejí se světem práce. Vyšší odborné vzdělávání trvá dva roky a končí diplomovanou zkouškou. Diplom vyššího odborného vzdělávání umožňuje studentům začít pracovat ve specifických povoláních. Od akademického roku 1998/99 mohou absolventi vyššího odborného nastupovat do druhého ročníku profesně orientovaných programů vyššího vzdělávání, pokud instituce vyššího vzdělávání poskytuje tento typ studia a povoluje studium za takových podmínek.

Vyšší vzdělávání

Vyšší vzdělávání zahrnuje akademická univerzitní studium a profesionálně orientovaná studium.

V roce 2004 byly přijaty dodatky k Zákonu o vyšším vzdělávání. Ve struktuře studia zákon určuje tři úrovně. První úroveň se vztahuje k vysokoškolskému studiu a druhá a třetí úroveň se vztahují ke studiu postgraduálnímu. Trvání programů studia je omezeno počtem let (od tří do čtyř let) a počtem kreditních bodů (od 180 do 240 bodů). Programy studia musí být ve shodě se studijními programy EU. Druhá úroveň se týká magisterského studia. Vyžaduje od 60 do 120 kreditních bodů a k vystudování je potřeba jednoho roku nebo dvou let. Třetí úroveň se týká doktorandského studia a trvá tři roky. Vyšší vzdělávání je v kompetenci Ministerstva vyššího vzdělávání, vědy a techniky.

Vzdělávání dospělých (Celoživotní vzdělávání)

Vzdělávání dospělých je charakteristické působivou různorodostí vzdělávacích programů. Školy a instituce vyššího vzdělávání, základem jejichž působení je vzdělávání mládeže, nabízejí také formální vzdělávání v kurzech určených dospělým s tím, že přizpůsobují vzdělávací programy a organizaci studia jejich potřebám.

Programy neformálního vzdělávání jsou přizpůsobeny různým cílovým skupinám, například zaměstnancům, kteří hledají možnost zlepšení své vlastní zaměstnatelnosti nebo chtějí získat podporu, dále jednotlivcům, kteří chtějí zvýšit kvalitu svého vlastního života, jednotlivcům věnujícím se svým zájmům, nezaměstnaným, marginálním sociálním skupinám, etnickým skupinám a cizincům. Přístup k většině neformálních vzdělávacích kurzů není nijak omezen.

Zákon, který zavedl systém certifikace, byl schválen v roce 2000. Umožňuje hodnocení a osvědčení získaných znalostí, které se vztahují k odbornosti, dovednostem a zkušenostem vyžadovaným mimo školu. Jednotlivcům je proto umožněno získat odbornou kvalifikaci jinými způsoby než prostřednictvím formálního vzdělávání ve škole. Uchazeči procházejí procedurou hodnocení znalostí před speciální komisí, aby získali státní certifikát osvědčující jejich kompetence při výkonu určitých odborných úkolů. Odborné kvalifikace získané touto cestou mohou být absolventy využity k nalezení pracovního místa, anebo v dalším výcviku s tím, že znamenají skutečnost vykonání a zakončení části vzdělávacího programu.

Hudební a taneční vzdělávání

Zákon o hudebních školách (2000) reformoval základní hudební a taneční vzdělávání poskytované státem a soukromými hudebními školami. Hudební školy nabízejí vzdělávání dětem předškolního věku, žákům základních škol, žákům středních škol, studentům vysokých škol i dospělým. Nejčastěji je hudební a taneční vzdělávání poskytováno současně s povinným základním vzděláváním. Poté, co žáci dokončí základní a hudební školu, mohou pokračovat stejným modelem na úrovni střední školy nebo zvolit umělecké gymnázium. Kurikulum je plně kompatibilní s evropskými směrnicemi.

Zvláštní význam má účast žáků v žákovských smyčcových nebo dechových orchestrech (od každé veřejné hudební školy se očekává alespoň jeden orchestr). Zvláštní hodiny mohou být věnovány nadaným žákům. Nově zavedeny byly lidové nástroje (citera, diatonický akordeon a tamburína). Veřejné hudební školy mají také za úkol nabízet předškolní hudební vzdělávání pro děti předškolního věku.

Vzdělávání žáků se speciálními potřebami

Nová legislativa v oblasti vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami byla přijata v roce 2000. V důsledku nových zákonů je inkluze základním principem vzdělávání dětí se speciálními potřebami. Od roku 2001 byly vyvinuty různé programy, mezi nimi i kompenzační programy, které mají pomoci žákům dosahovat standardních znalostí. Současně s tím byl zahájen proces reorganizace a rekonceptualizace institucí pro děti se speciálními potřebami.

Modifikované programy a programy v etnicky a jazykově smíšených oblastech

Vzdělávání v oblastech, kde Slovinci žijí společně se členy italské nebo maďarské minority, a které jsou klasifikovány jako etnicky a jazykově smíšené oblasti, je součástí jednotného vzdělávacího systému. Je proto reformován a modifikován stejně, jako zbytek vzdělávacího systému.

Vzdělávání v předškolních institucích a školách je v etnicky a jazykově smíšených oblastech poskytováno v souladu s Ústavu Slovinské republiky, se zákony o vzdělávání a s právem upravujícím speciální vzdělávací práva italské a maďarské etnické menšiny.

V etnicky a jazykově smíšené oblasti Prekmurje navštěvují bilingvní předškolní instituce, základní školy a střední školy děti z této oblasti. Třídy jsou smíšené a jazyky výuky jsou slovinština a maďarština. Navíc je svému mateřskému jazyku se děti učí jazyku druhých a učí se také historii a kultuře obou národů.

V etnicky a jazykově smíšené oblasti Slovinská Istra nabízejí předškolní instituce, základní školy a střední školy slovinštinu nebo italštinu jako jazyky výuky. Žáci ve školách, kde je jazykem výuky slovinština, se musí učit italštinu (jako druhému jazyku) a žáci ve školách, kde je jazykem výuky italština, se musí učit slovinštinu (jako druhému jazyku). Obě skupiny se také učí historii, kultuře a přírodnímu dědictví obou národů.

Aby bylo dosaženo rovnováhy v rozvoji etnických minorit a národa Slovinců, je organizace vzdělávání v předškolních institucích, základních školách a středních školách přizpůsobena a jejich vzdělávací programy jsou přizpůsobeny v těchto oblastech: vzdělávací cíle, rozvrhy hodin, osnovy, standardy výsledků, požadavky ke zkouškám, požadavky na přijetí, směrnice realizace vzdělávacích programů.

- Struktura vzdělávacího systému ve Slovinsku 2006/07 ([pdf](#))
- Struktura vzdělávacího systému ve Slovinsku 2006/07 ([pdf](#))